

Hins jakt, Håles hästsken och andra händelser.

"Mosepöjkens" berättelse, och andras, återgivet ur minnet många år senare. Elektriskt ljus fanns inte på den här tiden. Min farfar var den förste i socknen som tände en glödlampa i sitt hus. Ledningar hade funnits framdragna en tid, men det fanns inga glödlampor att köpa närmare än i Linköping och farfar var den förste som lyckades skaffa en glödlampa. Innan Du läser släck så det blir mörkt så långt du ser för att återskapa stämningen och tänd bara ett värmeljus så att du ser att läsa. Nedtecknat från Ulrika av Olle Slätter.

Man berättade historier med sådant allvar att det blev verklighet. Alla visste naturligtvis att det var historier, men ändå påverkade det livet för de allra flesta. De flesta drog sig för att vara ute i gästtimmen, en timme på natten från tolv till ett, då det var som värst. Ladugårdar var hårt drabbade av spökerier. Många var livrädda för att gå till ladugården på natten runt midnatt för att se till en kalvko eller att ordna något annat som behövde göras och som man inte kunde vänta med till morgonen.

"Mosepöjken", son till Hulda Mose, var antagligen den som längst höll liv i den här traditionen att berätta spökhistorier. Han kom bl.a sent på kvällarna till Pappas hem, och berättade. Farfar sa att han skulle släcka lyset då han gick. Några trodde att att han själv var livrädd att gå hem efter alla historier han berättade och därför satt kvar. En del sa att han vrålade i skogen för att skrämma spökena. Kanske sjöng han helt vanligt aktuella slagdängor. Någon mat fick han väl alltid även om det var mest fattiga som han gick till. Själv minns jag att jag var fruktansvärt rädd på nätterna efter att han varit hos oss och berättat. Jag minns honom mycket väl då han berättade i vårt kök i Björksfall. Av berättelsen låter det som att han inte gjorde annat. Han hade säkerligen som andra, ett jobb att sköta för att förtjäna pengar för uppehållet och detta var hans "hobby".

"Mosepöjken" såg ut som en välbärgad man. Jag minns att han ibland gick med blanka läderstövlar och något som liknade ridbyxor och en mössa liknande som jag sett på gamla porträtt på "fint folk". Pappa frågade var han fått tag på de fina stövlarna och mössan, kläder som inte var vanliga i trakten. Svaret kommer jag däremot inte ihåg. För hans eleganta klädsel skapades historier om honom i trakten.

Det fanns många platser där det spökade. Mest utsatta var platser där det hänt en svår olycka och allra helst om någon avlidit. I Skenarebacken norr om Björksfall spökade det så mycket efter en svår olycka som varit där att man var tvungen att göra om vägen något. Det enklaste sättet, och kanske det enda att få bukt med spökerierna var att bygga om vägen radikalt så att den inte gick exakt på det ställe där själva olyckan skett. Det var dyrt och svårt vid Skenarebacken, men man ändrade något på vägdragningen i själva backen och det gjorde en viss nytta genom att spökerierna inte blev fullt så dramatiska och allvarliga som tidigare. Skenarebacken fick namn efter att hästar skenat flera gånger, då de sett "något" mystiskt där. Det spökade också vid Gata och i kröken vid Amundebo Södergård, på vägen mot Kärr, där en olycka med hästskjuts skett enligt "Mosepojken".

Vilka platser det spökade på, på andra sidan samhället har jag inget minne av, men jag minns att vägen från Ulrika till Ycke var svårt drabbad på några ställen.

Helge Pappas bror, hade sitt första jobb i Ycke eller om det var ännu längre bort. "Alla var vänliga nog" att informera Helge om farorna med att åka den vägen i mörkret på kvällarna då han skulle åka hem. Det var inte roligt för en tolv eller trettonårig pojke att cykla när han visste att det var förenat med så stora faror att möta spöken eller annat "otyg". Det kunde spöka när som helst och var som helst, men vissa ställen var mest utsatta och största risken var att vara ute vid tolv på natten och fram till klockan ett.

Helge fick snart ett arbete som dräng hos en bonde på närmare håll. Det var skönt att slippa att cykla den hemska vägen förbi Ulrika mot Ycke och hem igen i mörkret. Bonden på nya jobbet var ständigt elak mot Helge, men bondens fru gick emellan för hon tyckte att hennes man var mycket dum mot honom. Bonden skrämde Helge med att det spökade i den lilla drängkammaren på gården där Helge fick ligga. Frun i huset många år tidigare var en "mara" som man kallade den värsta sortens fruntimmer som man visste om och hon "gick igen". Hon visade sig även på dagen ibland, vilket var mycket ovanligt, bara de värsta gjorde det. En natt kom den nuvarande frun i huset, helt naken in till Helge i drängkammaren och ville krypa ner under täcket. Eller var det "maran". Helge visste inte, men han blev så rädd att han hoppade upp

ur sängen utan att ta på sig kläderna och sprang ut till cykeln och cyklade i nattskjortan hem till mamma. Helge berättade själv detta för mig.

"Hins Jakt" skedde nästan varje natt, vid midnatt, förbi Gata i riktning mot Rimforsa. Det var tretton svarta stora hundar, större hundar än någon tidigare sett. Deras flåsande andedräkt, då de kom våldsamt fort jagande, var som eldslågor och sju gånger hetare än solen. De behövde inte väja för någonting för deras heta andedräkt förtärde allt i deras väg långt innan de var framme vid hindret. Sanden på vägen framför dem blev så het att den glödde och även om någon stod långt vid sidan av vägen och något av det grus eller de småstenar som yrde omkring hundarna träffade någon person fick han svåra brännskador. Den som var kvar på vägen när hundarna kom fanns det inte minsta spår kvar av efter jakten. Då någon försvann trodde man att han var ett offer för "Hins Jakt". För det mesta kom personen tillrätta efter att ha gjort något helt annat än varit ett offer för jakten.

Farmor var som vuxen och hälsade på sin syster Rut som en tid bodde i Hästskogen innan hon flyttade till Nykröken. Man pratade och tiden gick fort och plötsligt kom man underfund med att hon skulle komma till Gata lagom för att bli ett offer för "Hins Jakt" och hon tordes inte gå hem då. Farmor var mycket rädd. Hur länge hon fick lov att stanna för att kunna gå hem minns jag inte. Även om hon trodde att jakten var över då hon kom till Gata var det säker inte så tryggt att gå hem. Gata kallades en gård som senare kallades Solberga. Om Gata var en benämning i folkmun eller om gården hette så vet jag inte. Då jag var barn kallades gården i vardagslag för Gata, men i seriösare sammanhang för Solberga.

"Håles Hästskan" kunde till skillnad från "Hins Jakt" inträffa var som helst, men största risken var vid tidigare olycksplatser och vid körbanor i ladugårdar. Oftast vid tolvtiden kunde man om man kom utanför en ladugård med körbana få se hur dörrarna slogs upp våldsamt som genom en explosion och ut kom i starkt ljussken hästar, ofta fyrspann skenande med en fruktansvärd fart med en vagn efter. Detta spanns hade mycket genensamt med "Hins Jakt". Den våldsamma andningen, och den heta andedräkten sju gånger hetare än solen hade de gemensamt. Allt i hästarnas väg försvann. Inget hinder fanns för

dem. Det hemska med "Håles Hästsken" var att det kunde dyka upp var som helst och var inte helt säkert bundet till tolvslaget även om risken ökade då. Gårdar med körbanor var det riskabelt att passera på nätterna. De som slapp vara ute var glada. Få var helt oberörda av detta. Liknande berättelse finns i en bok utgiven av Gammalkils Hembygdsförening skriven av Gunnar Bringer (1969).

Mera oskyldigt i förhållande till detta var svarta hundar som kunde uppträda när som helst då det var mörkt. Dessa gjorde sällan någon skada, men var ändå otäcka därför att det var djävulen som förklädde sig till svart hund och visade sig och man visste ju aldrig vad han kunde ta sig till. Djävulens hundar var ljusskygga så kunde man lysa på dem med en ficklampa så försvann de, men var strax tillbaka igen då lampan släcktes. Man anade att djävulen hade något ont i sinnet. Han kunde visa sig var som helst i hundskepnad.

Döden var också mycket förknippad med trodda spökerier. Var döden "onaturlig" var tron på att personen "gick igen" mycket stark. Man kände det ruskigt att vara på en plats där något sådant skett, men även om döden var naturlig fanns en viss misstänksamhet att personen kunde visa sig. När någon en kväll skulle passera en plats där till exempel någon hängt sig var många vänliga nog att informera om vad som hänt och en varning bifogades alltid. Många hade "upplevt" hemska saker där. Trots att det inte berättades historier om att den döde gjorde någon illa så var man ändå rädd. Kyrkogården var omgiven av mycket mystik. Antagligen är det så på de flesta orter.

Många berättade liknande saker. Det engelska ordet "Gore" fanns också på östgötska och användes flitigt, "göör" sa man, grovt uttal. Det var så fult att man inte "fick säga det", precis som på engelska. I enklare engelska ordlistor förklaras att det betyda levrat människoblod och blodblandat var. Betydelsen är dock i talspråk densamma som i den östgötska dialekten, levrat människoblod och var i mängder och ockulta hemskheter.

Nerskrivet ur minnet av Olle Slätter.

Jag beundrar Johan i Bäckstugan och "Mosepöjken" för deras stora konstnärsskap att kunna berätta så levande.

